

POIESIS / POLEMOS:

Явор Гърдев за поезията на Кирил Мерджански

Събеседници: проф. Христо Тодоров и проф. Александър Кьосев

Александър Кьосев: Нека в началото представя само с няколко думи смисъла на поредицата POIESIS / POLEMOS. Тя тръгва от едно изречение на Ян Паточка, който казва, че истинската демокрация представлява *полис полемос*, т.е. живот на гражданите в полиса, които правят живота по-хубав и по-качествен, по-справедлив – постигат това чрез разговори и дискусии. Мисля си как съвсем накратко да представя нашата цел и сега ще я кажа просто: поезията повишава качеството на живот. И как се случва това? Просто. Знаете, че има животни, които виждат само в черно-белия сектор, други виждат цветно. А има и такива, които виждат много по-добре от човека в един доста по-широк спектър на ултравиолетовата или ултрачервената светлина. Поезията прави нещо подобно. Със своя поетически език тя се намесва в непрестанния разговор на полиса и отваря сетивата за безкрайната пестрота на живота, но не само в сетивно отношение, а в неговата най-дълбока емоционалност и в неговите най-сложни мисловни терзания. И с това, разбира се, повишава качеството на живот.

POIESIS / POLEMOS е серия, която иска да покаже как езиците на поезията се намесват в обществото, как помагат то да живее по-пълноценно, по-интензивно, по-сложно и цветно. Поезията не може да реши нито един практически проблем, но тя може да покаже в обикновените всекидневни действия неща, които никога друг не може да покаже, може би само музиката. Въвлечена в езиците на социума, провокираща тези езици, тя ни помага да се вънуваме и да живеем по-дълбоко и по-сложно отвъд културните клишета, които сме свикнали да считаме за реалност. Аз се надявам, че тази серия на Културния център ще събира повече хора, защото поезията освен всичко друго е социална сила. Тя въвежда фантазията в едно общество, което все повече има нужда от фантазия.

Известният режисьор Явор Гърдев се съгласи да бъде един от водещите на събитията от тази поредица. Той имаше право да си избере поет, имаше право да си избере и събеседници. Кой знае защо този млад човек избра хора от нашето поколение. Той избра да говори за поезията на Кирил Мерджански, а за свои събеседници покани проф. Христо Тодоров и мен.

Явор Гърдев: Много се радвам на тази покана и на възможността да поговорим за един поет, който лично за мен е много важен, тъй като се срещнах с него и с неговото творчество в много ранна фаза на живота си и така разбрах какво е това *ефект на отчуждението*. Срещнах се за първи път с един свят, който едновременно беше отчужден от мен и по някакъв начин ми носеше познание, но и с едно директно присъствие, което първоначално трудно можех да свържа с този свят, но постепенно започнах да приемам. Този *ефект на отчуждението* е заложен също в това, че аз не съм от поколението на Кирил Мерджански, но имах щастието да бъда негов ученик по история в Класическата гимназия.

Струва ми се, че тъкмо в това беше най-важното влияние на тази поезия – тя се случваше за мен по един формиращ начин. Нещо повече – през 80-те години тя успя така да преобърне визията ми за възможното съществуване в онзи конкретен свят, че да ми даде някакви опори в него, които бяха извън битовия ред. В това отношение, разбира се, са ми важни и много други български поети, но Кирил Мерджански има особено значение тъкмо поради факта, че имах възможност да сравнявам начина, по който той присъства в средата си с онова, което пише. Но имаше и още нещо – аз имах възможност да го наблюдавам отдалеч почти всеки ден в градския транспорт, защото живеехме в един и същи квартал и ежедневно пътувахме около час и половина до училището. Така той много често се превръщаше в предмет на мое дискретно изследване, тъй като имах достатъчно респект, за да не си позволя да го приближавам и заговарям.

Тези три образа – на историка, на пътуващия сутринта учител и на поета – ми даваха различна перспектива към един и същи свят, но ми даваха и възможност да забележа едни стратегии на присъствие и съществуване в него, които взаимно се допълваха. С времето обаче тези три образа започнаха да се съединяват в един и мисля, че най-важното, което разбрах от тази поезия и това присъствие в ежедневието, е нещо, което след това ми даде възможност да проумея много неща и за собствената си професия. Най-вече важността на стратегията на оцеляване чрез съзряване на света. Стратегия, която по някакъв начин помага да се еманципираш от сковаващите параметри на историческото време, в което съществува и успява да те приютява в поток, който като че ли е извън тези параметри.

И сега, когато препрочитам поезията на Кирил Мерджански,

отново откривам бележите на тази стратегия в нея. Това е поезия, която много се занимава с времето, с възприемането на времето, с перцепцията на времето, както казват философите. И според мен успява да постигне интересна перспектива спрямо него. Тя първо успява да произведе усещане за спомен за нещо, което реално не се е случило. Тя провокира въображението да произведе събитие, отмества това събитие в миналото и го заселва в паметта на четящия като реално случило се историческо събитие. Тази поезия работи с паметта по подобен на историята начин. Миналата година благодарение на проф. Тодоров и неговите преводи се срещнах с рефлексии на Райнхарт Козелек. В „Пластовете на времето“ прочетох едно много интересно обяснение на недостатъците на историческия дискурс, чийто най-голям проблем е, че той никога не може да бъде синхронен със случващото се; със събитието, което описва. Този дискурс винаги закъснява по отношение на събитието или пък в някои определени случаи може да изпревари събитието, предвиждайки го, но така или иначе това е текст, който или е изпреварващ, или е закъсняващ. Никога обаче не е разказ, който обитава самото събитие. Никога не е синхронен с него. Никога не може да съвпадне със събитието.

Струва ми се, че това, което Кирил Мерджански съумява да направи в поезията си, е да постигне еманципиране от тази невъзможност. Това, което историкът не може да направи със своя исторически разказ, а именно да съедини разказа за събитието със самото събитие, поетът успява да постигне. Поетическият език като че ли дава възможност за прескачане на тази бариера. В ранните стихосбирки на Мерджански има много рефлексии върху времето. Има цели дялове, които обясняват и се занимават с различните видове часовници, с това как времето тече, как то се измерва, с това как споменът за изтеклото време се отнася към времето на настоящето. Тази поезия успява да създаде време, което от една страна тече линейно и исторично, а от друга страна и едновременно мисли и сякаш наблюдава времето в неговата цялост. В тази поезия историчното и поетичното време текат в синхрон. От трета страна към тях, в същия синхрон, се добавя и едно драматургично време, което произвежда характери, конфликти и събития. Като казвам, че е драматургично, имам предвид, че обикновено събитието в драматургията възниква в резултат на колизия на характери, които го произвеждат, но преди да я има колизията, на терена се явяват действащи лица, които в резултат на действията си произвеждат тази колизия, от която пък може да се получи събитие, върху което ние да имаме рефлексия. В случая с поезията на Кирил, да кажем в епитафиите, има производство на голямо количество характери с техните лични конфликти и битки, в резултат на което на фона на времето се произвежда голямо количество въображаеми събития в миналото, чрез които аз твърдя, че се постига дори нещо повече от драматургически ефект – там се постига дори образователен ефект. Едно такова нещо като епитафиите например, замислено като мистификация, която много добре наподобява историческа реалност, за мен постига много по-осезаем образователен ефект в изграждането на осезаем образ за Римската империя, отколкото който и да било учебник по история на Римската империя, била тази история политическа, военна или културна. И това е така по една проста причина: когато се навлезе правдоподобно в един частен, много личен (макар и фиктивен!) свят на обикновен член на римското общество от едн-кой си век, например жена, случайно убила своето врабче, тогава през вниманието към индивидуалния и уникален случай се постига картината на отминалата реалност като пряко осезаема наличност тук и сега. Тази отминала реалност си остава измислена, но осезаемостта на присъствието ѝ е нараснала неимоверно. Тази осезаемост мога да сравня, да кажем, с лично присъствие сред руините на Помпей. Когато присъстваш телесно сред останки от осезаема реалност, тази реалност в много случаи ти дава по-голямо познание за това, което искаш да опознаеш, отколкото каквото и да било методически оформен познавателен текст. Чрез тази поезия Римският свят влиза в зоната на осезанието ти, въплъщава се. Тя изгражда конкретни персонажи, преживяващи времето по един начин, който дава усещане за историчност, която може да бъде разказана, но успоредно с това и за осезаемо изтичащо екзистенциално време. Така личното изживяване чрез идентификация, познанието и съзнанието за фикция се явяват в неразделимо единство. Едновременно с това прецизната мистификация създава илюзията за достоверен научен исторически разказ. Тя снабдява поетическите творения с наукообразен апарат, изясняващ всякакви реални, като да са те автентични епиграфски паметници. Когато се четат заедно с поезията, този апарат дава и много широки познания. Той регистрира фактите от палитрата на ежедневието живот на едно място, от което отсъстваме, но сякаш то започва да присъства около нас, да насища света ни.

POIESIS / POLEMOS

Разговори за съвременна българска поезия

21 ФЕВРУАРИ
Явор Гърдев за поезията на Кирил Мерджански

13 МАРТ
Миглена Николчина за поезията на Иван Станев

17 АПРИЛ
Надежда Радулова за поезията на Миглена Николчина

15 МАЙ
Георги Арнаудов за поезията на Яна Букова, Силвия Чолева и Марин Богачков

МЯСТО: ТЕАТРАЛНА ЗАЛА, СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ

НАЧАЛЕН ЧАС: 18.30

Културен център СУ „Св. Климент Охридски“

В текста, който написах за събитието, бях споменал, че тази поезия има повече общо с трите беотийски музи, отколкото с деветте олимпийски. Така смятам, защото в стиховете на Кирил Мерджански усещам много силен и еднакво важен отпечатък от всяка от трите музи: Аеде (песента, мелодията), Мелете (медитацията, практиката, упражнението и ученето) и Мнеме (паметта, спомена).

В стихотворенията на Кирил Мерджански има и мелодика, и медитация, и спомен, и усещане за изтичащо време, но заедно с него има и едно постигнато гън-съзряване на това време. Време, чието изтичане за мен действа успокояващо, а не действа като безвъзвратна зазуба, която предстои да се случи или която трябва да ни напоява във връзка с летливостта на съществуването. Тя по-скоро постига ефект, който те помирява с това, че времето тече, а не те изправя пред грижата от изтичането му, както би казал Хайдегер. В тази поезия като че ли субектът, който преживява болезнено преминаването на времето, се оттегля в някаква позиция, в която изчезва като субект, разтваря се в това време и се успокоява в него, независимо от перманентния му ход. Така времето продължава да се върти по една циклична траектория, но тази цикличност вече не ни застрашава. Това качество на поезията на Кирил Мерджански ми се струваше още от самото начало изключително успокояващо и умиротворяващо. То ми даваше усещане за спокойствие, независимо че знаех, че случващото се в света ще ни подмине, ще прелети над нас и – тук вече цитирам едно от ранните му стихотворения – „ще ни отмине с безразличие и няма да ни различи“.

Христо Тодоров: Най-напред бих искал да кажа, че съм щастлив и много благодарен за това, че имам възможност да участвам в това събитие, в което предстои да разговаряме за поезията на един много скъп мой приятел. Познавам Кирил Мерджански от онези славни години, за които Явор говори преди малко. По едно и също време с Кирил бяхме учители в Класическата гимназия. Имахме много тесен и интензивен контакт в продължение на няколко години. Сега, готвейки се за тази среща, си спомних едни дълги разговори от периода, когато той пишеше цикъла стихотворения за часовниците. Ставаше въпрос за времето – как то може да се улови и да се изрази. Когато днес – от дистанцията на много години – чета поезията на Мерджански, ми се струва, че тя е много по-добра, отколкото съм разбирал тогава. Искам да прочета едно стихотворение от първата стихосбирка „Нощен прилив“. То се казва „Денят поглъща всичко“:

на стр. 10

POIESIS / POLEMOS: Явор Гърдев за поезията...

от стр. 9

Вали от сутринта и не престава,
не престава,
не престава...

Сивото се спуска
така безшумно като паяк от табана,
че нашата любов
като муха изсмукана и куха
да се люлее в паяжината остана.

Денят показва апетит безумен
и няма от глада му да опазим
с усилие прелътнатите думи,
умората от порива напразен.

Вали от сутринта и не престава,
не престава.

Кирил е нощен човек. Той мисли, пише и е интелектуално активен нощем. И ето, един такъв човек, при когото ноцта е активното време, си представя деня като хищник, който лапа и поглъща всичко. Тройното повторение – „не престава, не престава, не престава“ – е самият ход на времето. Този ход го има в цялата му поезия, включително и в епитафиите от късната Римска империя.

Впрочем нека който не е чел епитафиите, да вземе да ги прочете, защото това е наистина разкошно четиво. Има 17 епитафии за хора и още 7 за животни, домашни любимци. Това е цял един свят. Да започнем от хората. Това са епитафии за хора, които са свършени различни по възраст, образование и социален статус. Има например един теляк, има освободени роби, търговци, има една весталка, изобщо има какви ли не хора. Най-младият герой на епитафиите е на 18 години, а най-старият е на 89. Пред погледа на читателя се появява едно пълно общество от хора, живели по много различни начини и умрели по различни начини. Общозвестно е, че Кирил е истински ерудит, що се отнася до Античността. Неговите стихотворения са пълни с реални, за които човек непрекъснато трябва да гледа обяснения в бележките под линия, иначе не може да разбере онова, което се казва, а и се чувства глупав. Ако обаче оставим настрана образователния ефект, който тази поезия несъмнено има, в нея излиза на бял свят едно много живо, шарено и подвижно общество. Попаднали на едно интервю, което преди няколко години Кирил е давал на Марин Бодаков. Бодаков го пита защо се е насочил да пише за Античността и той дава прекрасно обяснение. Защото Античността, казва Кирил, не е фанатична – тя е разнообразна, вариативна. Това разнообразие може да се намери и в епитафиите, и в буколическата поезия. Разнообразието е онова нещо, към което Кирил има силен усет и вкус.

Последното нещо, което искам да кажа засега, се отнася за самото негово отношение към цялостния античен свят, който той създава в поезията си. Това отношение е дистанцирано и леко иронично. Епитафиите на места са изключително забавни – представете си, върви един сериозен разказ за живота и смъртта на даден човек и накрая се появява едно дописано с разкритвени букви редче „И да не вземете да се изпикаете на това място“. В поезията на Кирил няма и сянка от назидателност и морализаторство. Има силна чувствителност, голяма наблюдателност и способност за различаване. Това поне на мен ми действа успокояващо. Възприемам поезията на Кирил като поезия на човек, който се е сприятелил със света, няма конфликт с него и няма подтик да го поправа и подобрява. Изглежда той вътрешно е приел света, настанил се е в него и се опитва да прави най-доброто от това, което му позволява ситуацията.

Александър Кьосев: Страх ме е, че ще кажа нещо много различно от това, което казаха Явор и Христо. Те четат поезията на Кирил Мерджански през един хайдегерски вариант на времето, който обаче не е пълен с гръжци, а със спокойствие. Аз чета поезията на Кирил Мерджански по-скоро през пространството, а не през времето. Казано само полу на шега, имам предвид две пространства. Едното е НГДЕК, а другото е пустинята.

Защо НГДЕК е важно пространство? Защото там може да се осъществяват ерудитските игри, там може да се играе с един особен свят – светът на една полуистинска и полуизмислена Античност, в която ерудитите живеят заедно и от една страна са възхитени и горди от нея, от друга страна са започнали да се забавляват, като малко ѝ се подиграват, закачат се с нея. Кирил Мерджански пише за този полуистински, полуизмислен античен свят. И човек може наистина да научи страшно много от неговите бележки под линия, а и от това, което е написано над линията. Но познанието е част и от общността игра, която тогава е била толкова съществена за хората от гимназията, че някои от тях днес са формирали свои антични рицарски общества и правят

възстановки с костюми, ризници и мечове... Може би те са ученици на Кирил Мерджански. Тази линия е важна, защото тя е против косяма на цялата българска литература. Българската литература се занимава много с антични символи – от Вазов, през Пенчо Славейков до Гео Милев. Погледнете когото искате от големите и ще видите, че той има отношение към символа *Прометей* например. Чрез този символ и играта с човешкия дух Пенчо Славейков се опитва да изрази спецификата на българската култура, т.нар. поетика на безнадеждността. Тоест българската литература гледа символите на Античността, големите митологични или реални фигури като нещо, към което трябва да се домогне, да усвои и да го прочете по български, да произведе репликиращ смисъл.

Нищо такова няма в това, което прави Кирил Мерджански. Неговата Античност не е някакво българско домогване, тя е спокойна и весела индивидуална игра, чрез която ти разбираш колко малко знаеш за античния свят и разбираш, че същината на Античността не са някакви митологични фигури и възвишени символи, а нейният всекидневен живот. Ето защо всяка подробност звучи изключително автентично. Това е по-скоро вид историческа и поетическа антропология на Античността, отколкото нейната героична монументалност. И в тази ерудитска антропология на римския или старогръцкия свят може да намерите цял куп интересни и забавни неща. Част от тях засягат хората, а другите – в късните неща, които Кирил е написал, – засягат дори домашните любимци. Това с домашните любимци е най-симпатичната и интересна забава с античното, която показва човешкия му свят в една обърната полуживотинска, полуживотинска перспектива. И всичко от имената и историческите реални, които не разбирате, е обяснено под линия – но вие все пак не се доверявайте напълно на тези бележки, те са пълни с капани, игри и закачки, поне половината Римска империя на Мерджански е напълно измислена. Ще ви дам само два примера: „Понеже аз, Аквилей Пет, прекрасният поет...“ – бележка под линия: „Името на този прочут поет е известно само от тази надгробна епитафия.“ Така че такъв поет не търсете. В огромен брой от бележките под линия има разни учени, които са дали мнение по един или друг въпрос, но всичките до един са измислени. Или пък: „Накратко, името ми е Согат и аз съм специално профилиран остеофрактарий.“ Бележка под линия: „Остеофрактарий е длъжност, специализирана в чупене на кости като форма на страдание“ и т.н. Тази епитафия е единственото свидетелство за съществуването на подобна длъжност. Така че играта с факти и мистификации е забавна, тя предлага едно пространство на недокрай сериозно познание, което вероятно е било специфично за НГДЕК и за духовното пространство, което тази гимназия е създавала.

Другото парче, от което е създадена поезията на Кирил Мерджански, е съвсем различно, и аз го нарекох *пустини*. Сега ще прочета вместо едно стихотворение, извадка от няколко различни, а ще ги коментирам по-късно в дискусиата. Извадките са от „Птици, погледи, пътища, пустини“:

Ивици плът, които прекосяват груги ивици,
ивици от асфалт, отпъкана пръст,
с прах по тях, носена от вятъра –
без посока, без цел,
размивани от гъждовете.
(...)
оставени сами за себе си и сами
сливащи се и разделящи се.
(...)

из „Прах“

Преминането от едно място до друго
е и всяко спускане – рязко или плавно
и летене... летене над толкова много видени места.
(...)

из „Прелитане“

Страданието е да се отдалечава
и отново да се приближава
към преживяното,
(...)
Те летят, преминават,
(...)

из „Птиците“

Между напрежението при излитането
и плавното спускане на кацането,
пее ли гъхът?
(...)
свистенето на вятъра в перата
из „Птиците пее“

Под клепачите има ли друго небе?
Или те само се спускат
и вдигат...

из „Когато клепачите се отпуснат“

Неусетното прекосяване
на изличените граници
между преживяното и преживяваното
е само едно преминаване
на толкова много лица,
(...)

из „Преминане“

Те могат да бъдат съзирани,
само когато погледът преминава
из „Езерата на пустините“

Ето вятъра, който се плъзва по пясъка
(...)
безразличен (...)
(...)
Той ги носи, издига, разпръсква нанякъде,
из „Пустините“

Явор Гърдев: Тук се отвори интересна тема, по която ще взема отношение, и това е принципът на мистификацията и въпросът по какъв начин тя би могла да има образователен ефект. Мистификацията, която проф. Кьосев засяга, според мен се гради на един много важен принцип – не този на достоверността, а на този на правдоподобността. Вторият няма нужда да отразява конкретни реални, а просто може да създава правдоподобни уж-реални. В известен смисъл драматургията работи на същия принцип, а и голяма част от фикцията. Нецо трябва да се случва и то се случва по вероятност, но тази вероятност е така изградена, така конструирана, че фактически е бетонна от гледна точка на своята правдоподобна логика. Отново същият пример – „остеофрактарий“ е длъжност, която спокойно би могла да съществува независимо от това дали реално е съществувала. Затова и тези бележки са всъщност толкова важни и те действат като компонент на този поетичен език. Това е такъв тип достоверност, такъв тип

усещане за истинност, който е паралелен на истинската реалност и по някакъв начин я допълва като дава едно по-богато познание за нея чрез добавени правдоподобни реалии. Поезията на Кирил Мерджански успява да артикулира неща, за които няма необходимост от предварително точно познание. В този смисъл според мен не е и особено съществено дали читателят има предварителна подготовка; особено тъй в онези стихове, които нямат отношение към определена антропологична, културологична реалност, в случая – епитафиите. Защото това е поезия, която артикулира споделимо усещане за това как преминава времето, как ние се чувстваме по отношение на него, как се чувстваме и по отношение на пространството, в което изтича това време – и тези усещания са изведени както това може да се случи по поетичен начин. И дори разговорът за тази поезия в известен смисъл я банализира. Връзката с нещата в поезията е много по-пряка, отколкото чрез разговора за нея. Поезията лаконично въвежда в явност неща, които трудно ще открием чрез каквато и да било рефлексия върху нея.

Тук ще въведа и още една тема, която е контрапункт на Античността и на това, което поезията на Кирил Мерджански произвежда като събития в миналото. Става дума за усещането в нея за бъдещето. Тази поезия не е само ретроспективна. Тя играе не само с това, което (уж) вече се е случило и по някакъв начин е останало в паметта, но също със съвсем съвременни неща, а и с такива, които предстои да се случат. Тя предвещава идващото още от ранната фаза на дигиталната ера. Тук ще посоча един такъв кратък фрагмент, отново от „Одисей“, който е от средата на деветдесетте. В него се предусещат неща, които са пряко актуални в момента:

„Вече е тръзнал към нас и Обчарят на Бъдното време по склона, с фракталния жезъл в ръка, следван от странни животни и хора... Той е все още невидим за вас, както над птиците нощем простора, както за крехко ронливия цвят ступиен есенен полък, но, виждте, линеен небесният скам... и в ужасения поглед пак ще се слоят земя и вода, бездънно ще стене небето отново... Проснати в сладко блаженство така под прохладната китна корона, кой ще види в смаления свят как расте празнотата озормна, кой ще чуе в напевния глас как отеква безличната воля, немотата в смутените бледи лица и вика в необята подводен, и ще стъпи ли някой на новия бряг в своя чист алгоритъмен облик, там, където е вече безсилна смъртта пред лика с дигиталния двойник и където на воля, без страх, зверове и човеци доволни ще живеят задружно на тучни стада безметежно спокойни...“

Александър Къосев: Интересно дали това е приятелство със света, чудя се.

Христо Тодоров: Приятелство е. Аз не виждам тревога.

Явор Гърдев: Аз също си мисля, че е някаква форма на приятелство.

Александър Къосев: Само да вметна, че в тази утопия, защото то си е утопия, основното е усещането за дъба празнота. Аз така го чувствам.

Явор Гърдев: Да, има празнота, която в крайния си ефект обаче те обнадеждава. Аз например мисля, че ефектът от този тип поезия е по-скоро целебен ефект, отколкото напрегаш. Той ни изправя пред една празнота, с която не можем да се справим, но и веща дружно безметежно спокойствие. Струва ми се, че безметежността е много характерна за тази поезия.

Христо Тодоров: Ако изобщо има някаква тревожност в тази поезия, тя е овладяна и приглушена. Това е така, защото Мерджански се опитва да мисли времето в много широка перспектива. Не от гледна точка на бързо и безвъзвратно отлитащия живот – какво ще стане сега, ние сме смъртни, дните ни са преброени и т.н. Погледнем ли времето в неговата цялост, в него няма никаква грама. То просто минава и замивава. Отбелязал съм си едно от ранните стихотворения, което се казва „Бъдеще“:

 	
<div><p>Не е нож, нито хляб в ръцете на днешния ден, а гладните устни само него сънуват. Казват ли: Ето го! - знам, че го крият. Шепнат ли: Близо е! - знам, че го чакат. Мъдростта не може да го обхване. Безумието – да го изпълни. То <i>идва</i>.</p></div>	

Бъдещето тук е мислено не с трепет на очакване и тревога, а в светлината на идеята, че каквото и да е, ние не можем да направим така, че бъдещето да не идва или пък да идва по определен начин. Бъдещето просто идва. Това е.

Александър Къосев: Аз бих искал да кажа две-три думи за онова, което прочетох преди малко от цикъла „Птици, погледи, пътища, пустини“. Това е особен цикъл, в него няма нито една културна препратка, нито една референция или бележка под линия. Въобще поезията на Кирил Мерджански може да бъде разделена грубо на две – стихотворения с

бележки под линия и такива без. Този цикъл е от втория вид и в него няма нищо, никаква конкретност, за което погледът или разбирането да могат да се закачат. Няма античност, но няма и съвременност. Това е екзистенциален свят в движение – на бечното прекосяване, на преминаването, на безцелния полет, на летенето над нещата, на интуицията и отгатването, между които няма разлика. Минималистична поетика близка до екзистенциален алегоризъм, няма време и няма памет, но няма и забравя. Преживяването се появява отново и отново, но само за да предизвиква страдания, то пречи на празнотата, в която се смесват битие и небитие.пейзажът не може да бъде друг освен неконкретен – чисто сетивен, лишен от предмети, направен от пясък, прах и вятър, който вдига във въздуха блестящия прах и го носи без посока и без цел. От преживяването на битието екзистенциалното се е превърнало в чист поглед и безкраен, безцелен път, изпразнен от всичко. Това са пресичащи се, сливащи се и разделящи се пътища, които не водят наникъде. Реалността е тъждествена на празнотата, всеки е път сам за себе си, всеки бяга сам от себе си, нещата се отдалечават от погледа и единственият въпрос е

 	
<div><p>Между напрежението при излитането и плавното спускане на кацането, пее ли дъхът?</p></div>	

Тоест в самия акт на отдалечаване, излитане, прекосяване, кацане и криволичене има някакво необяснимо *пее*не, подобно на прахта и пясъка, носени от вятъра. Безцелният полет-песен може за миг да открие в пустинята езера, от които да утоли жаждата си, но в следващия момент те са вече пълни с пясък. Това сякаш е чистата, но отлитаща битийност, напускаща всяка конкретност, самото отдалечаване на Света, който си тръгва. Аз бих нарекъл това екзистенциална поезия: Кирил Мерджански е поетически емигрант от съществуващото преди да емигрира от България. Въпросът е какво свързва поезията на пустинята и поезията, която аз на шега нарекох поезия на НГДЕК.

И още нещо: в началото казах, че със своя език поезията се намесва в непрестанния разговор на полуса и отваря сетивата за безкрайната пълнота на живота. Тук виждаме как тя се намесва, така да се каже, „извън полуса“, създава поетическите езици на изплъзването, напускането, безкрайната емиграция – и те също се оказват богати, блестящи и сложни.

Явор Гърдев: Искам да обърна вниманието ви просто към заглавието на една от новите епитафии, които все още не са публикувани. Става дума за епитафията на „Пуслуц — врабче, убито по невнимание от господарката си Скрибония Волузиана“. Цитирам го, за да се върна с този пример към нещо, което отива отвъд зоната на мистификацията и прави от всички тези епитафии една малка енциклопедия на характерите. Има такива творби в Античността, които се занимават с описание на характери. Струва ми се, че през тези епитафии – и особено през отношението, с което са написани те, т.е. през субекта, който говори – се стига до откровения, които вече далеч не само имат отношение към домашните любимци, но които ни дават познание, разкривайки човешките характери и рисувайки голямата картина на това, което се нарича *живот*. Във всички нови епитафии за домашни любимци това е постигнато по начин, който никак не отстъпва на предишната серия, която е за хора. Така, научавайки за странната съдба на различни домашни животни, всъщност ние разширяваме много сериозно и спектъра на човешките характери. Чрез всяка една от тези житейски истории имаме възможността да досъградим по-голямата история на живота, която, макар и фрагментарно поднесена, доставя точно толкова, колкото ни е необходимо, за да може въображението ни да заработи и да произведе и хората, и техните домашни любимци, а и цялата картина на света.

Искам да попитам своите събеседници дали те виждат някаква характерна разлика спрямо първата стихосбирка с епитафиите?

Христо Тодоров: Не виждам съществена разлика. Новите епитафии ми се струват по-сръчно написани и по-забавни. Нека все пак да кажем какви са домашните любимци от епитафиите. Това са три кучета, едното от които е помияр, един щурец, едно врабче, един кон и едно зайче. Виждате, че това са животни с различен размер. Коренно различни са, но всички те имат способността да ни свързват с живота и характера на своите стопани, на онези хора, на които те са любимци. Самите животни, също имат характери и те са представени чрез отношението на стопаните им към тях. Поредица от епитафии според мен може да бъде продължавана без големи рискове да се изхаби, да досади или да омръзне. На мен поне едва ли би ми омръзнала.

Александър Къосев: Прекрасно го каза и аз нямам никакви възражения. Това наистина е галерия от типове и характери, както би казал Вазов. И те са изключително забавни, защото не подозираш, че във великата Античност има такива забавни идиоми, най-разнообразни, и толкова симпатични и всеотдайни домашни любимци. Все пак да не забравяме, че колкото и смешни да са леко пародийните епитафии, те си остават епитафии, т.е. смъртта витае

наоколо. И всъщност от това, за което читателят чете и се смее, е останало само прахта и пясъка. На прах са станали и врабчето, и матроната, която се умилява по него, конете и помиярите – всички са станали на прах от този свят, и хората, и домашните любимци. Имало е някога такива същества, били са агски забавни, толкова интересни. Няма ги вече, епитафиите са последен знак за техния абсурден живот, живян някога или пък измислен. Самият жанр на епитафията тайно ги превръща в онова, за което казах, че е другият пласт в поезията на Мерджански – в пустиня и пясък. Епитафията е надгробен надпис, но тук този надгробен надпис иронизира и играе, без да отменя смъртта. Тя си остава епитафия, миналите хора и животни ги няма вече. Прекосили са живота, отлетели са, отминали са безвъзвратно, както толкова много други неща, но за екзистенциалната перспектива това не е никаква грама. В този смисъл съм съгласен с вас, че тук няма тревога и грама. В тях би имало и надежда за друго – а тук, в пустинята, всичко се наблюдава с много голяма дистанция, с празно и блестящо спокойствие.

Явор Гърдев: Благодаря! Иска ми се да дам думата на самия Кирил Мерджански, който слуша нашия разговор. Той е в щата Охайо, в Синсинати, където живее отдавна. Искам да му задам един въпрос, който е важен за мен и бих искал, ако може, отговорът да бъде възможно най-честен. Кириле, мислиш ли, че има конфликт между това, което говорим за поезията ти, и онова, което ти си мислиш за нея или си представяш, че е нейното предназначение? Или мислиш, че по някакъв начин сме способни да усетим и артикулираме неща, които ти си успял да артикулираш поетично?

Кирил Мерджански: Аз мисля, че няма конфликт между това, което казвате, и това, което съм си мислил. Изводът, че няма тревожност и неприемане на света е верен. Но и това, което Сашо каза, също е вярно. Ако погледнем кое е основното и преобладаващото – това наистина е образът на пустинята. В крайна сметка това, което остава, за съжаление е тази празнота. Разбира се, това е най-хубавото на поезията – че всеки може да я чете по различен начин, защото тя притежава в себе си неутралност и всеки може да я натовари с определено чувство и смисъл. Не мисля, че има конфликт между идеята за битие и идеята за света с всичките му несъвършенства такъв, какъвто е, защото, погледнато от историческа перспектива, всеки свят се превръща в нищо, но в същото време той се трансформира в нещо. В тази трансформация обаче старият свят вече е нищо, той си остава във времето такъв, какъвто е бил, и обикновено никога не се възражда.

Тук трябва да добавя и нещо друго. Когато пишем поезия, това е дълбоко подсъзнателен процес и много често се появяват неща, които не си мислил, че можеш да напишеш. Чак след това, когато вече е написано, можеш да добавиш нещо, така че да се оформи някакъв смисъл, да се засили някоя идея, която ти е хрумнала подсъзнателно, за да придобие някаква цялост, понякога целенасочено. Поезията е това – един може да е потресен от нещо, а друг пък да бъде успокоен. То е както в театъра. Там също, ако гледаме една комедия, най-често комедия на нравите, някои могат да бъдат потресени, други могат да бъдат развеселени. Така си мисля.

Явор Гърдев: Ти си човек, който пребивава по необходимост в езикова среда, която в някаква степен те дистанцира от твоя собствен език. Някои казват, че за да съществуваш в такава паралелна езикова среда, трябва да изградиш цяла втора своя личност, второ аз. Много ми е любопитно да разбере при така очерталата се дистанция каква е връзката ти с българския език? Дали тя търпи някакво развитие? Дали тази връзка би била друга, ако ти обитаваше собствената си българска езикова среда и какво ти дава тази дистанция на другия език, в който трябва да съществуваш?

Кирил Мерджански: Да, наистина, това е много странно чувство. Човешкото съзнание е така устроено, че е възможно два различни езика да съществуват в съзнанието, без да влизат в конфликт. Разбира се, в живата реч често ми се случва когато говоря на български, някоя фраза да дойде на английски. Когато седна да пиша обаче, българският език за мен е светът, в който аз съществувам. Английският е този, с който общувам тук в Америка и който преподавам – защото преподаването също е вид общуване. Интересно е, че в човешкото съзнание двата езика съществуват буквално като два свята и те по някакъв начин си кореспондират, но остават самостоятни сами по себе си. Тук има един интересен момент – има ли различно мислене, когато говориш на един език? По какъв начин езикът влияе на мисленето? Според мен и тук няма разлика, а става въпрос просто за изразяване по два различни начина на едно мислене, едни идеи, на една личност. Така че в това отношение за мен никога не е имало конфликт. Разбира се, аз основно чета вече само на английски – това се налага, защото тук имам достъп до литература предимно на английски език.